

APLICATIU

GUIA DOCENT

PROVISIONAL

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

Guia docent

Titulacions de Grau i de Màster

1. Dades de l'assignatura

Nom de l'assignatura	ART de CULTURES no EUROPEES
Codi	100534
Crèdits ECTS	6
Curs i període en el que s'imparteix	Tercer curs, segon semestre
Horari	Dim. i Dij. de 11,30 a 13h.
Lloc on s'imparteix	Facultat de Filosofia i Lletres
Llengües	català

Professor/a de contacte

Nom professor/a	Victòria Solanilla Demestre
Departament	Art i Musicologia
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B7b-117
Telèfon (*)	93.581.16.05
e-mail	Victoria.Solanilla@uab.cat
Horari d'atenció	Dijous de 13 a 14h.

2. Equip docent

Nom professor/a	Victòria Solanilla Demestre
Departament	Art i Musicologia
Universitat/Institució	Universitat Autònoma de Barcelona
Despatx	B7b-117
Telèfon (*)	93.581.16.05
e-mail	Victoria.Solanilla@uab.cat
Horari de tutories	Dijous de 13 a 14h

(Afegeix tants camps com sigui necessari)

(*) camps optatius

3.- Prerequisits

Es recomana tenir comprensió lectora en diverses llengües modernes, a part del català i l'espanyol.

I també es recomana haver cursat alguna de les dues assignatures referents a l'Art Precolombi, com a base de comprensió. Però no és imprescindible.

4.- Contextualització i objectius formatius de l'assignatura

L'assignatura, de caràcter optatiu, s'inclou dins la matèria "Història de l'Art no europeu" (6 crèdits ECTS).

Contingut:

Panoràmica general de cultures o aspectes (iconografia) que no s'han tractat a les assignatures d'Art Precolombi de Mesoamèrica i de la Zona Andina.

Objectius:

- Adquirir coneixements d'aquestes noves cultures precolombines i de les seves iconografies en particular.
- Assolir un bagatge general de les seves manifestacions artístiques, situant-les en el temps i l'espai.
- Conèixer els recursos bibliogràfics propis de la disciplina per tal de poder aprofundir en aspectes específics de l'art precolombi.
- Dominar la terminologia historico-artística adequada

5.- Competències i resultats d'aprenentatge de l'assignatura

Competència CE2. Demostrar que coneix la problemàtica, el vocabulari i els conceptes fonamentals de la teoria de l'art.
CE4. Demostrar que domina l' instrumental crític i metodològic fonamental per comprendre la història de l'art.

Resultats d'aprenentatge

Identificar les estructures artístiques i socials del món precolombi de les tres zones d'Amèrica.

Competència CE6. Analitzar amb esperit crític partir dels coneixements adquirits l'obra d'art en les seves diferents vessants: valors formals, significat iconogràfic, tècniques i procediments artístics, procés d'elaboració i mecanismes de recepció

Resultats d'aprenentatge

Identificar els processos històrics, socials i artístics que han donat lloc a aquestes cultures

Competència CE7. Interpretar l'obra d'art en el context en què es va gestar i relacionar-la amb altres formes d'expressió cultural.
CE9. Demostrar que es tenen coneixements bàsics de Museologia i de la problemàtica actual al voltant de la conservació i restauració del Patrimoni artístic

Resultats d'aprenentatge

Aplicació dels coneixements de museologia i protecció del patrimoni a casos d'estudi concrets al món Precolombi.

Competència CG3. Respectar la diversitat i pluralitat d'idees, persones i situacions.
CTF3. Cercar, seleccionar i gestionar la informació de forma autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades...) com en informació distribuïda en xarxa

6.- Continguts de l'assignatura

PROGRAMA

1. Introducció.

Plantejament de l' assignatura. Objectius. Comentari de les bibliografies.

2. Mesoamèrica.

Principals iconografies:

- 2.1. Representacions cosmològiques (cel, terra i inframón). L'arc iris (de Sant Martí). La pedra del Sol.
- 2.2 Representacions dels astres.
- 2.3 Iconografia del poder.
- 2.4 La greca i la calavera.

3. Costa Rica

- 3.1. Sector d' influència Mesoamericana. Períodes i etapes.
Pedra. Jade i ceràmica.

- 3.2. Sector de tradició Sud-americana.
Vertent Atlàntica. Àrea Central i Pacífic Sud.
Pedra. Ceràmica i metal·lúrgia.

- 3.3 Tecnologies. Ceràmica, lapidària (jade), Metal·lúrgia (or) i talla de la pedra.

- 3.4. Iconografies.

4. Colòmbia. Cultura San Agustín

- Trets principals. Arquitectura megalítica: Monticles, templets i tombes.
Escultura monumental en pedra,

5. Equador. Cultures costaneres.

- 5.1 Valdivia. Chorrera.
- 5.2 Tumaco-Tolita. Jama Coaque. Bahía. Guangala.
Arquitectura. Ceràmiques.

6. Argentina. Cultura la Aguada (N:O)

- Trets principals. La ceràmica.

7.- Metodologia docent i activitats formatives

- 3 hores de classe presencial per setmana (activitat dirigida).

- Classes teòriques.
- Sessions pràctiques: Lectura de textos.
- Realització de ressenyes, treballs i comentaris analítics
- Conferències.

-Assistència a Tutories (activitat supervisada)

- Resolució de dubtes relacionats amb l'assignatura.

-Campus Virtual

- Materials, calendari i dates de lliurament.

TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE
-------------------	-----------	-------	------------------------

Dirigides

Docència a l'aula	37,5	Classes magistrals amb suport de TIC i debat en gran grup
Pràctiques (catalogació)	15	Recollida de dades de les peces i posterior confecció de les fitxes.

Supervisades

Activitat en grup	3	Realització i correcció d'exercicis pautats d'aprenentatge
Activitat individual:Tutories	12	Sessions concertades per resoldre dubtes i mantenir discussions sobre continguts específics de la matèria

Autònomes

Estudi	45	
Lectura. Redacció de treballs. Preparació de comentaris orals i seminaris. Recerca d'informació bibliogràfica	30	Lectura comprensiva de textos. Realització de ressenyes, resums i comentaris analítics mitjançant una guia. Estratègies de cerca d'informació. Selecció de materials

8.- Avaluació

L'avaluació de l'assignatura constarà de dues parts:

➤ Examen final (60 %) el dia que decidim cap a finals del semestre, quan haguem acabat el programa.

L' examen es farà a partir de les imatges que s'hauran vist a classe.

Totes les imatges hauran de ser analitzades amb els següents paràmetres: **1.** Identificació o títol de l' obra. Periodització. **2.** Context històric i cultural en què es pot situar l'obra. **3.** Característiques generals de l' estil (escultura, arquitectura...), que en funció de l' època, poden ser aplicables a l'obra en concret. **4.** Anàlisi formal de l'obra (atenent a qüestions formals de la peça, aspectes compositius, volums...). **5.** Anàlisi iconogràfica o interpretativa. Aquí també es poden fer comparacions amb altres obres, ja sigui des del punt de vista formal, temàtic o iconogràfic.

➤ Treballs de curs (40 % de la nota).

- 2 Ressenyes (cadascuna 10%)

- Treball de catalogació de dues peces precolombines de la Zona Andina del Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú. Segons model de fitxa que es penjarà al CV. (20%)

Quan Gestió Acadèmica de la Facultat decideixi (a finals del quadrimestre), hi haurà **una reavaluació** exclusivament per a aquells/es alumnes que tinguin suspesa alguna o algunes de les proves anteriors. Per tant, **no es podran presentar** els/les que no les hagin fet al llarg del curs ni tampoc els /les que les tinguin aprovades. La reavaluació només possibilita aprovar les proves suspeses.

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

HORES

RESULTATS D'APRENTATGE

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ	HORES	RESULTATS D'APRENTATGE

9- Bibliografia i enllaços web

Obres generals

ADAMS, R.E.W. (2000): Las antiguas civilizaciones del Nuevo Mundo, Barcelona: Crítica.

ALCINA FRANCH, J. (1987): Historia del arte hispanoamericano, 1: Arte precolombino, Madrid: Alhambra.

BOSCH GIMPERA, P. (1975): La América pre-hispánica, Barcelona: Ariel.

DUVIOLS, J.P. (2000) “Percepciones e imágenes del mundo americano a través de los primeros testimonios”, en Pease, F., *Historia General de América Latina II. El primer contacto y la formación de nuevas sociedades.*, Ed. UNESCO y Ed. Trotta, Francia y España,

ELIADE, M (1979) Imágenes y símbolos. Ensayos sobre el simbolismo mágico religioso, Ed. Taurus, Madrid.

GIRARD, R. (1976): Historia de las civilizaciones antiguas de América, 3 vols., Ed. Alhambra. Madrid.

GRIEDER, T. (1987): Orígenes del Arte Precolombino, México DF: F.C.E.

HONOUR, H. (1975) The European Vision of America, Cleveland Museum of Art, EEUU.

KUBLER, G. (1986): Arte y arquitectura en la América precolonial, Madrid: Cátedra.

PIÑA CHAN, R. (1986): Historia, Arqueología y Arte Prehispánico, México DF: F.C.E.

SÉJOURNÉ, L. (1976): América Latina I. Antiguas culturas precolombinas, Madrid: Siglo XXI.

MESOAMÈRICA

AVENI, A.F. (1991), Observadores del cielo en el México Antiguo, FCE. México.

BARBA de PIÑA CHAN, B, Coord. (2000), Iconografía mexicana II. El cielo, la tierra y el inframundo: águila, serpiente y jaguar, Col. Científica 404, INAH, México.

(2002), Iconografía mexicana III. Las representaciones de los astros, Col. Científica 442, INAH, México.

(2002) Iconografía mexicana IV. Iconografía del poder, Col. Científica 447. INAH. México.

BEYER, H (1965), Los símbolos de estrellas en el arte religioso de los antiguos mexicanos, en El México Antiguo, México, t. X, pp.44-48.

BRODA, J (1971), Las fiestas aztecas de los dioses de la lluvia: una reconstrucción según las fuentes del siglo XVI, en Rev. Española de Antropología Americana, Madrid, nº VI, pp.245-327.

de la GARZA, M, (1984), El universo sagrado de los mayas, UNAM, México.

GONZÁLEZ TORRES, Y, (1981) El culto a los astros entre los mexica, SEP/Diana, México.

HEYDEN, D. (1983), Mitología y simbolismo de la flora en el México prehispánico, IIA, UNAM, México.

MORENO de los ARCOS, R, (1967), Los cinco soles cosmogónicos, en Estudios de Cultura Náhuatl, México, IIH, UNAM, vol.VII, pp. 183-210.

SPRAJC, I, (1996), Venus, lluvia y maíz: simbolismo y astronomía en la cosmovisión mesoamericana, Col. Científica 318, INAH, México.

WESTHEIM,P (1970) Arte Antiguo de México, Biblioteca Era, serie Mayor, México.

(1970) Ideas fundamentales del arte prehispánico en México, Biblioteca Era, Serie Mayor, México.

ZONA INTERMÈDIA

COSTA RICA precolombina.

BALSER,C (1966), Los objetos de oro de los estilos extranjeros de Costa Rica, en Actas y Memorias del Congreso Internac. Americanistas 1964, Vol.1, pp.391-398, Sevilla.

BAUDEZ,C (1970) Amérique Centrale. Ed. Nagel, Genève-Paris-Munich.

BENSON, E.P. (ed.) (1981) Between Continents-Between Seas: Precolumbian Art of Costa Rica, Harry N. Abrams Publishers, New York.

COE, M (1962), Costa Rican archaeology and Mesoamerica, Northwestern Journal of Anthropology, XVIII (2): 170-183. Albuquerque, New Mexico.

FERRERO, L. (1973) La escultura en Costa Rica, Ed. Costa Rica, San José.

(2000) Costa Rica precolombina, Ed. Costa Rica, San José.

(2001) Entre el pasado y el futuro, Ed. Costa Rica, San José.

LOTHROP, S.M. (1966) Archaeology of Lower Central America, en Handbook of Middle American Indians, IV:180-208. Univ. of Texas Press, Austin.

VV.AA (1976) Arte Precolombino Costa Rica-Panamá, Instituto Latinoamericano. Roma.

ZONA ANDINA

COLÒMBIA. Cultura San Agustín.

BARNEY CABRERA, E: (1975) "San Agustín, un pueblo de escultores", *Historia del Arte Colombiano*. Salvat, Bogotá.

BENNET, W.C: (1946) "The Archaeology of Colombia", en *Handbook of South American Indians*. Julian H. Steward eds. vol. II. The Andean Civilizations, Government printing office, Washington, pp. 823-850.

DUQUE GÓMEZ, L. (1962) San Agustín. Reseña arqueológica,
(1963) Exploración arqueológica en San Agustín, Instituto Colombiano de Antropología, Bogotá

DUQUE GÓMEZ, L. i CUBILLOS, J.
(1972) The Feline Motif in Prehistoric San Agustín Sculpture", *The Cult of the Feline*, Dumbarton Oaks, Washington D.C.
(1979) Arqueología de San Agustín. Alto de los ídolos. Montículos y tumbas, Fundación Investigaciones Arqueológicas Nacionales, Bogotá
(1981) Arqueología de San Agustín. La Estación, Fundación Investigaciones Arqueológicas Nacionales, Bogotá

PÉREZ DE BARRADAS, J. (1943) Arqueología agustiniana, Biblioteca de Cultura Colombiana, Bogotá

REICHEL-DOLMATOFF, G. (1970) San Agustín. A Culture of Colombia, Thames & Hudson, Londres

(1975) Contribución al conocimiento de la estratigrafía de San Agustín, Biblioteca Banco Popular, Bogotá

VELANDIA, C (1994) San Agustín: Arte, Estructura y Arqueología. Modelo para una

Semiótica de la Iconografía Precolombina. Ed. Fondo Promoción Cultura del Banco Popular, Col. Textos Universitarios. Santafé de Bogotá.

PEASE, F, (1985) Los mitos en la región andina. Quito, Inst. Andino de Artes Populares

EQUADOR. Cultures costaneres precolombines.

ALVAREZ, A (1991) Áreas Fuente, en *Primer encuentro de Investigaciones de la costa Ecuatoriana en Europa, Barcelona, julio 1993* (A. Alvarez et al., eds.), pp. 299-336. Editorial Abya Yala, Quito.

ANAWALT, P.R, (1997) "Traders of the Ecuadorian Littoral". *Archaeology* Volume 50 Number 6 November/December .

BISCHOF, H, (1982) The archaeology of the Santa Elena Peninsula in South West Ecuador. Cambridge University Press, Cambridge.

ESTRADA,E. (1957) Los Huancavilcas: ultimas civilizaciones pre- históricas de la costa del Guayas. Museo Victor Emilio Estrada, No.3. Guayaquil.
(1962) Arqueolog(a de Manabí Central. Museo Vic- tor Emilio Estrada, No.7. Guayaquil.

LATHRAP, D.W.,COLLIER, D y CHANDRA, H. (1975) Ancient Ecuador: Culture, Clay and Creativity 3000-300 B.C. Field Museum of Natural History, Chicago.

MARCOS, J.G.(1986a) Breve Prehistoria del Ecuador, en *Arqueología de La Costa Ecuatoriana: Nuevos Enfoques* (G. Marcos, ed.). *Biblioteca Ecuatoriana de Arqueología* 1:25-50. ESPOL, Corporación Editora Nacional, Quito.

(1986b) El Viejo, La Serpiente Emplumada, El Señor de las Aguas o Tlaloc en la Iconografía del Área Septentrional Andina, en *Arqueología de La Costa Ecuatoriana: Nuevos Enfoques* O. G. Marcos, ed.). *Biblioteca Ecuatoriana de Arqueología* 1:207-229. ESPOL, Corporación Editora Nacional, Quito.

TELLENBACH, M (1995) Las relaciones entre Perú y Ecuador en el Formativo, en *Actas del Simposio Cultura y Medioambiente en el Área Septentrional Andina* (M. Guinea et al., eds.), pp. 279-317. Editorial Abya Yala, Quito.

VIETRI, L. (1995) Objetos del Ecuador en las colecciones del Museo L. Pigorini, Roma, en *Primer Encuentro de Investigadores de la Costa ecuatoriana en Europa, Barcelona* (A. Álvarez et al., eds.), pp. 337-360. Editorial Abya Yala, Quito.

ARGENTINA. Cultura La Aguada (N.O.)

GAMBIER, M. (1993) "La cultura de La Aguada en San Juan", *Revista Ansilta*, núm. 7, San Juan

GONZÁLEZ, A. R. (1974) "Arte, estructura y arqueología. Análisis de figuras duales y anatómicas del N.O. argentino", Buenos Aires, Nueva Visión, Colección Fichas, núm. 35.

(1992) "Las placas metálicas de los Andes del Sur. Contribución al estudio de las religiones precolombinas". Mainz am Rhein, von Zabern.

(1998) Cultura La Aguada. Arqueología y diseños, Filmediciones Valero, Buenos Aires

KUSCH, Mª F. (1989) "El concepto de Humanidad en la alfarería prehispánica del N.O. argentino", *Revista de Antropología*, núm. 9, Buenos Aires.

(1991) Forma, Diseño y Figuración en la cerámica pintada y grabada de la Aguada. En: *El arte rupestre en la arqueología contemporánea*. Podestá, Hernández Llosas y Renard de Coquet. Eds. Buenos Aires.

(1995) Iconografía fantástica del Noroeste argentino. En: *Actas y Memorias de las Terceras Jornadas Nacionales de Folklore*, Buenos Aires.

LLAMAZARES, A (2002) La cultura de La Aguada: expresiones de arte chamánico del Noroeste argentino prehispánico. En: *Precolombart 4*. Museo Barbier-Mueller d'Art Precolombí. Barcelona (en prensa)

PÉREZ GOLLÁN, J.A., y HEREDIA, O. (1991) "Hacia un replanteo de la cultura de La Aguada", *Cuadernos del Instituto Nacional de Antropología*, núm. 12: 161-178, Buenos Aires

(1999) El jaguar en llamas. La religión en el antiguo Noroeste argentino. En: Tarragó, M. *Los pueblos originarios y la conquista*. Nueva Historia de la Argentina Tomo I. pp. 229-256. Buenos Aires, Sudamericana.

BENNET, W, BLEILER, E y SOMMER, F. (1948) Northwest Argentine Archaeology. Yale University. Publications in Anthropology 38-39. New Haven, Yale University Press.

SONDEREGUER, C. (1998) Diseño precolombino. Buenos Aires, Corregidor

10.- Programació de l'assignatura

(la programació de la assignatura explicitarà les activitats formatives i els lliuraments, segons les taules següents. En aquest requadre el professor pot introduir un text explicatiu de la programació de l'assignatura o, si cal, fer referència a un document extern que haurà d'estar al campus virtual de l'assignatura)

ACTIVITATS D'APRENTATGE

DATA/ES	ACTIVITAT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE

LLIURAMENTS

DATA/ES	LLIURAMENT	LLOC	MATERIAL	RESULTATS D'APRENTATGE